

Hydrobiologie - Beiheft Ergebnisse der Limnologie. 1973. Vol. 7, No. 1. P. 1—218.
6. Методи гідроекологічних досліджень поверхневих вод / Арсан О. М. та ін. ;
ред. Романенко В. Д. Київ, 2006. 408 с.

УДК 639.2.03:347.42

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ КВАЛІФІКАЦІЇ ІСТОТНОСТІ ШКОДИ ВНАСЛІДОК НЕЗАКОННОГО ВИЛОВУ ВОДНИХ БІОРЕСУРСІВ

В. В. Гурбик, viktoriagurbyk@gmail.com, Інститут рибного господарства
Національної академії аграрних наук України, м Київ

О. Б. Гурбик, Alexandr__85@ukr.net, Інститут рибного господарства Національної
академії аграрних наук України, м Київ

Г. І. Бузевич, glebbuzevic@gmail.com, Інститут рибного господарства Національної
академії аграрних наук України, м. Київ

Одним з основних засобів охорони рибних запасів є встановлення відповідальності за порушення Правил рибальства та інших нормативних документів, які регламентують порядок вилову риби з рибогосподарських водних об'єктів загальнодержавного значення. Аналіз звітних матеріалів органів рибоохорони свідчить, що масштаби незаконного вилову риби останніми роками збільшуються, тому в практиці природоохоронних органів контролю часто виникає проблема оцінки істотності шкоди як принципового питання при встановленні міри відповідальності за даний вид порушення законодавства.

Законодавство про рибальство в країнах Європейського Союзу в першу чергу призначене для регулювання рибальської галузі, а не для боротьби із систематичною злочинною діяльністю в ній. Законодавство про рибальство на багатьох територіях є складним і охоплює широкий спектр цілей, що ускладнює легке розуміння того, що заборонено, а що ні, і які покарання застосовуються до певної поведінки [1]. Деякі з цих інструментів містять загальні керівні принципи, в яких такі санкції мають бути досить суворими, щоб забезпечити дотримання, запобігти порушенням та позбавити порушників можливості користуватися вигодами від незаконної діяльності [2].

Чинні на сьогодні регламенти Європейського Союзу щодо браконьєрського вилову в основному стосуються контролю походження водних біоресурсів та їх подальшого продажу (сертифікація уловів), тоді як відповідальність за порушення правил рибальства регламентується національним законодавством. При цьому запроваджується як кримінальна, так і адміністративна відповідальність, проте встановлені законодавством цих країн критерії та їх застосування мають значною мірою загальний характер та оперують термінами «значна шкода середовищу», «порушення стабільності іхтіокомплексів», «погіршення умов надання екологічних послуг» [4].

З метою кваліфікації завданих збитків навколишньому середовищу в акваторії водосховищ України актуальним постає питання щодо визначення інтегрального показника, який базуватиметься на кількісних показниках промислового запасу риб. Особливо важливою є оцінка наслідків незаконного вилову для іхтіофауни за базовими критеріями істотності шкоди, які мають бути обґрунтовані за

умов незаконного вилучення водних біоресурсів на основних внутрішніх рибогосподарських водних об'єктах, або вилову видів риб з особливим природоохоронним статусом, вилучення водних біоресурсів в період нересту.

В Україні передбачена як кримінальна, так і адміністративна відповідальність за здійснення незаконного вилучення водних біоресурсів. При цьому відповідальність за злочин, передбачений ст. 249 Кримінального кодексу, настає лише за умови, що діями винної особи заподіяно істотну шкоду. Базові принципи кваліфікації шкоди, завданої водним біоресурсам внаслідок незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, як істотної визначені Постановою Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» [5]. Серед законодавчо встановлених критеріїв істотності шкоди можна визначити наступні (в частині незаконного вилову риби): добування риби чи тварин, вилов яких заборонено, вилов риби в період нересту, добування великої кількості риби, знищення нечисленних видів або тих, у відтворенні яких є труднощі.

Кваліфікація істотності шкоди за критерієм «добування риби чи тварин, вилов яких заборонено» визначається у відповідності до наказу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України «Про затвердження переліків видів тварин, що заносяться до Червоної книги України (тваринний світ), та видів тварин, що виключені з Червоної книги України (тваринний світ)» [6].

Оцінку істотності шкоди за критерієм «вилов риби в період нересту» застосовують у відповідності до наказів територіальних органів Державного агентства України з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм, якими встановлюються терміни весняно-літньої заборони на промисловий та любительський лов водних біоресурсів на період їх природного нересту. Разом з тим, оскільки різні види риб нерестують в різні періоди, не можна отожднювати поняття «нерестова заборона» та «нерест» в контексті оцінки істотності шкоди. З біологічної точки зору, доцільно використовувати фактичні терміни нересту (виникнення нерестової активності) для кожного виду, який зафіксований в улові.

Термін «велика кількість» законодавчо не визначений для кожного конкретного виду риб та кожного водного об'єкта. Він набуває різних значень та ґрунтується на середніх показниках чисельності промислового та репродуктивного ядра популяцій риб певного водного об'єкта. Якщо незаконний вилов встановлено в межах природно-заповідного фонду, то для оцінки шкоди, завданої відтворювальній здатності іхтіопопуляцій, можна використовувати середні для даного водного об'єкта показники питомої чисельності, а, відповідно, і визначений граничний показник істотності шкоди.

Слід зазначити, що кваліфікація правопорушень щодо істотності шкоди, в першу чергу, має враховувати комплекс факторів, включаючи вплив браконьєрського лову на популяцію риб, а саме на збереження її здатності до самовідтворення в майбутньому. Базові принципи кваліфікації шкоди, визначені законодавством України, дозволяють кваліфікувати більшість правопорушень внаслідок незаконного вилову водних біоресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Anderson K. M., McCusker R. Crime in the Australian fishing industry: Key issues // Trends Organ Crim. 2005. № 9. P. 16—17.
 2. Stefanus A. A., Vervaele J. A. E. Fishy business: regulatory and enforcement challenges of transnational organised IUU fishing crimes // Trends Organ Crim. 2021. Vol. 24. P. 581—604.
 3. Illicit trade in marine fish catch and its effects on ecosystems and people worldwide / Sumaila U. R. et al. // Science advances. 2020. Vol. 6(9). <https://www.science.org/doi/10.1126/sciadv.aaz3801>.
 4. Inma Valeije Alvarez. The prosecution of fisheries crime in Spanish criminal law: The impact of European Union regulations // Marine Police. 2023. Vol. 147. P. 105—327.
 5. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти до-вкілля. Постанова Верховного суду України від 10.12.2004 № 17. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04#Text> (дата звернення : 22.10.2025).
 6. Про затвердження переліків видів тварин, що заносяться до Червоної книги України (тваринний світ), та видів тварин, що виключені з Червоної книги України (тваринний світ) : Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ре-сурсів України № 29 від 19.01.2021 р. URL : <https://mepr.gov.ua/nakaz-mindovkillya-29-vid-19-01-2021> (дата звернення : 22.10.2025).
-
-

УДК 582.261.1:581.526.323](282.247.32)

ЛІТОРАЛЬНІ ЄВРИТОПНІ ДІАТОМОВІ ЛІТНЬОГО МІКРОФІТОБЕНТОСУ ЗАТОКИ СОБАЧЕ ГИРЛО (УКРАЇНА)

О. А. Давидов, elina.kozychuk@gmail.com, Інститут гідробіології НАН України, м. Київ

Е. Ш. Козійчук, elina.kozychuk@gmail.com, Інститут гідробіології НАН України, м. Київ

Вивчення еколого-морфологічної структури альгоутгруповань на дні різнотипних водних об'єктів України є актуальним з огляду на концептуальні засади санітарної гідробіології, яка базується на екосистемній парадигмі та відображає ідеологію тісних взаємозв'язків біотичних та абіотичних компонентів водних екосистем [1].

При встановленні стану водних екосистем та його порушенні під впливом факторів середовища широко застосовується метод біоіндикації, зокрема у мікрофітобентосі інформативними синбіоіндикаторами є еколого-морфологічні групи водоростей, які об'єднують види, схожі за екологічними та морфологічними ознаками [2].

Метою роботи було дослідження одного з важливих структурних компонентів мікрофітобентосу мілководної зони зат. Собаче Гирло — еколого-морфологічної групи літоральних євритопних діатомових.

Затока Собаче Гирло є елементом придаткової мережі річкової ділянки Ка-